



Tyra Teodora Tronstad: *Mørket kommer innenfra* (2016)

Linnea og Max møtes mot alle odds. De er begge på flukt i sin egen hjemby. Kriminelle bander har tatt over makten. Det er ingenting som fungerer, strømmen er borte, det er ikke mat og folk blir evakuert fra byen. Ondskapen gjennomsyrer alt. Både Linnea og Max er blitt sviktet av sine egne familier. Snart forstår de at de ikke kan stole på noen andre enn hverandre. Samholdet tvinger frykten til side, og de må hente frem en styrke de ikke visste de hadde.

*

Om forfatteren:

Tyra Teodora Tronstad (f. 1972) debuterte i 2007 med diktsamlingen *Mandag morgen står de døde i kø*. Hun har senere gitt ut seks bøker for barn og ungdom. *Hvis det er flere som jager nå* (2011) ble nominert til Kulturdepartementets litteraturpris, *Hundetanker* (2012) ble nominert til Kritikerprisen for beste barne- og ungdomsbok. For *Mørket kommer innenfra* (2016) og for *Flaggermusmusikk* (2019) fikk hun Kritikerprisen for beste barne- og ungdomsbok. *Det finnes ingen grenser for gult* (2022) er hennes første roman for voksne.

Guttene som ble borte

Det hele var over på mindre enn et minutt.

De to guttene, som for bare et øyeblikk siden hadde oppført seg som ville aper, krøp sammen ved vindusrekka. De håper at ingen ser dem, tenkte Linnea, men alle ser dem.

Og de to mennene som akkurat hadde kommet inn, de så dem best av alle. Den ene hadde en pistol i hånda, den andre hadde sin i beltet, begge hadde digre verne- sko, mørke gensere, glattbarberte hoder. Mennene gikk raskt gjennom rommet. De gikk som om de visste hvor de skulle; de gikk rett mot hver sin gutt som de så dro mellom pultrekkene og ut mot utgangsdøra.

Læreren stod som forsteinet oppe ved tavla. Hun hadde hendene i været og beina spredt fra hverandre, livredd for våpenet som akkurat hadde vært rettet mot henne.

Ingen sa noe.

Klasserommet var stillere enn det noen gang hadde vært.

Da de fire var ute av rommet, beveget resten av klassen seg mot vinduet i ett eneste, taust blaff.

Fra sin plass helt bakerst, kunne Linnea se ned mot skolegården. Hun så hvordan den ene mannen pekte med våpenet i været, opp mot takene, som for å skremme alle en siste gang. Den andre førte begge guttene inn i den ventende bilen. Det rykket litt i de smale kroppene da de ble dyttet inn i baksetene.

Bilen rullet rolig bort. Over hustaket steg en blå-grå, kraftig røyk opp mot himmelen. Så singlet det i glass et sted, og det var som et klarsignal: Løp. Nå. En mannsstemme ropte noe uforståelig, andre stemmer fra andre steder svarte. I kaoset mellom løpende elever og panikkslagne lærere stod rektor midt i skolegården – med halvt oppkneppet jakke, bare én sko og en ropert i hånda. Hun skrek med hysterisk stemme: *ut, ut, ut*. Like etter gjallet den samme stemmen ut over høytaleralenget, men nå var den mer fattet:

«Nå stenger skolen. Den åpner ikke før ro og orden er gjenopprettet. Gå hjem til foreldrene deres. Ikke gå noen andre steder. Gå rett hjem.»

«Nå har det skjedd», var det noen som sa. Linnea var på vei ut av skoleporten, og så at det var en av de aller yngste lærerne som stod der. Han så ikke ut til komme seg noen steder, stod bare ved den store porten, håret var bustete, og pusten gikk fort.

«Jeg har sagt det lenge, men hvem har hørt på meg?»
Han la hendene over ørene mens han rugget over kroppen fram og tilbake.

«Jeg sa jo til rektor at de kom til å kidnappe noen av våre elever», sa han, som til seg selv. «Når de har vært på så mange andre skoler, hvorfor skulle de ikke komme hit?»

Han så seg omkring, feide med blikket ut mot gata der biltrafikken var i ferd med å tetne til og bilene tutet desperat.

«Jeg sa til den moren som ringte ... at alle på vår skole var trygge. Det ... sa jeg.»

Han så Linnea rett inn i ansiktet, som om han først nå oppdaget at hun stod der.

Så snudde han seg og løp.

Linnea gikk så raskt hun kunne. Hun løp ikke. Hun klarte å holde redselen under kontroll hvis hun bare gikk fort. Hun møtte ikke blikkene til de andre som også hastet gjennom gatene og gjennom den stikkende lukta av brann. Hun gikk stramt og rett og i takt med sine egne dunkende herteslag, med blikket i bakken og ansiktet lukket. Linnea tenkte at hun burde hørt sirener, men hun hørte bare biler som bremset og kjørte videre med krappere, strengere lyder. Hun gikk stadig fortere, sneiet hushjørnene fortere, krysset gatene fortere.

Hun gikk alene, men hun ville jo uansett gått alene. Linnea låste seg inn i bygården, løp opp trappene og ropte *hallo* innover rommene. De var kalde og stille. Hun begynte å dra klær og sko ut fra morens klesskap. Så snart moren kom inn døra, skulle hun fortelle om de to guttenes måpende, klare ansikter. Hvordan de hadde blitt dyttet inn i en bil. Og så skulle hun si det hun bare hadde hørt forvirrede brokker av, dette med at rådhuset ikke var rådhus lenger. At det lå folk skutt der inne, og at hele bygget var overtatt av en av bandene fra Sørbyen.

Moren ville ha mer å fortelle. Moren, som het Miriam, og det var også det Linnea kalte henne, var på jobb på helsesenteret. Det var en livsviktig jobb. Hun bandasjerte folk, stelte sårene deres, satte dype sprøyter med antibiotika. En sykepleier sendte man bare ikke hjem på en slik dag? De måtte ha fått inn masse folk der. Men etter hvert måtte det vel bli kveld, selv for henne, og da skulle de ta på seg ullgensere, vinterjakker og varme sko og ta en av kommunebussene ut av byen,

ut til de gamle leirskolestedene og forlegningene der folk kunne være i sikkerhet til byen var tryggere. Ved det gamle biblioteket like ved skolen stod det en kommunebuss og ventet helt til åtte. En av lærerne hadde fortalt det i all hast, ropt det ut over elevene, kommunebussen! Klokkå åtte!

Men Linnea hørte ingen skritt.

Og det var ingen stemmer i trappeoppgangen.

Ingen klakking fra hæler i portrommet.

Selv inne i leiligheten kjente hun hvordan lufta hadde et stikk av røyk.

De skulle for lengst ha pakket saken. De skulle ha forberedt seg. Alle andre gjorde det, men moren hadde nølt. Det var som om hun ikke ville dra. Miriam sa det hun alltid sa: Hva ville skje hvis alle dro? Det kom bare til å bety at tomme, forlatte leiligheter ville bli rundstjålet. Selv kunne de komme til å miste alt de eide, og var det derfor de nå endelig bodde slik, i en leilighet med fire meter under taket og gipsrosetter og med deilige, nye fjærmadrasser, for at noen bare skulle valse inn og ta det?

Og så fryktelig ille kom det da vel ikke til å bli?

Kunne ikke Linnea i det minste ha litt *tro*?

Det hadde hun sagt helt til i forgårs. Men nå gikk det ikke an å si det lenger.

Det ble mørkere ute. Når Linnea så Miriam nede på fortauet, ville det bare ta ett minutt før hun ville være oppe i leiligheten. Det var kanskje bare ti minutter til, eller tjue. Eller en halvtime. Det var uansett ganske snart.

Et nyoppdaget menneske

Det var for utrolig til å være sant. Og likevel er det sant, tenkte Max, det er helt, helt sant. Noen hadde oppdaget en ny gren på menneskehetens slektstre. Noen hadde gravd fram et menneske som bare var en meter høyt, kort som en treåring, til tross for at det var helt utviklet. Hvordan hadde disse skapningene blitt så små? Var det sant at de i tidas løp hadde krympet, årtusen for årtusen? På øyer kan alt bli mindre, til og med elefantene! Bare tro det, for det er sant! Og dette vesenet, hun som var gravd fram fra mange lag av leire og jord i en grotte i Indonesia, hun var liten. Hun hadde annerledes skulderledd, fremmede ankler, lange fotplater, et bittelite hode. Hun var halvparten så høy som et moderne menneske.

Hun var noe helt for seg selv. Hun var en *homo floresiensis*.

Max ble svimmel bare av navnet.

Det lille rommet hans ble et helt univers når han tenkte på disse tingene. Når han leste bøker om menneskets utvikling, var det som om taket løftet seg. Veggene fløy ut. Hadde menneskene en gang vært annerledes? Hadde de virkelig en gang krøpet opp fra havet, vært små fisker som utviklet lunger, fire bein, to? Det hadde vært slik helt siden han lærte å lese, han husket en gang han bare var fem, at han hadde sett ned på sine egne, nakne føtter og tenkt: Hvorfor ble de slik? Og nå hadde enda en utrolig fortelling sluppet løs i hodet hans. Hva var det de egentlig hadde funnet på

den indonesiske øya, den skapningen de kalte *homo floresiensis*? Han leste om hele diskusjonen: Var hun en krympet variant av *homo erectus*? Eller stammet hun fra en art som var enda eldre enn det, kanskje fra en *australopithecus*, en art som hadde klamret seg fast i en trestamme på vei over havet og begynt å leve der bølgene tilfeldigvis hadde tatt den? Og levde der til for tolv tusen år siden? Tolv tusen år, det var egentlig ikke så lenge siden, og da hadde mennesker som han selv levde her på jorda samtidig med mennesker som henne. Det var som om hun akkurat hadde gått forbi ham og løftet armen til en hilsen. Og han, Max, hadde gått glipp av henne med så lite som et mikrosekund. Det var et pust, et fnugg, et ingenting.

Det var kveld. Max satt på kjøkkenet, samlet sammen de siste arkene. Han hadde ikke vært på skolen. Han hadde skyldt på at han hadde vondt i halsen, selv om det ikke var sant. Han hadde ventet på å få en slik oppgave i årevis og hadde blitt helt varm av glede da han så den foran seg: *Gjør rede for funnet av homo floresiensis og beskriv kort hva funnet betyr for synet på menneskehetens utvikling.*

Han måtte bare få presentasjonen helt ferdig. Den måtte være helt perfekt før han skulle vise den fram for klassen.

«Jeg drar ut nå, Max», sa Duno.

Han satt ved den andre enden av bordet og holdt på å knyte lissene på de høye støvlene. Han gjorde seg sakte ferdig, før han løftet hodet og festet blikket på Max:

«Hva går det i for tida?» spurte han. «Er det neandertalerne du holder på med nå? Eller er du helt tilbake på lungefiskene?»

«Jeg beviser at skjelettet de fant i Indonesia stammer fra en ny menneskeart. At det har levd flere typer av mennesker på jorda helt til bare for litt siden. Noen tusen år.»

«Jaha. Og hvordan beviser du det?»

«Jeg viser fram noen utregninger av volumet på hodeskallen de fant på Flores. De viser at det de fant, ikke var kroppen til et vanlig menneske med en sykdom. Det var noen som trodde at det bare var det de hadde funnet, et vanlig menneske med for liten hjerne. Det finnes en sykdom som gjør at hjernen ikke utvikler seg, men utregningene jeg har funnet, viser at det var en vanlig, frisk hjerneskal. Jeg har utregningene på rommet. Det er en amerikansk forsker som har laget dem. Jeg kan vise deg, hvis du ...»

«Når skal du holde presentasjonen, da?»

«På mandag. Over helgen.»

«Jaha.»

Duno hadde bøyd hodet nå, og kikket ned i gulvet. Han satt med albuen mot kneet og panna i håndflaten, som om han var oppgitt over noe.

«Når kommer du tilbake?» spurte Max.

Duno pleide aldri å svare på det spørsmålet. Ikke Iver heller. Begge brødrene dro bare på seg støvlene, trakk hver sin genser taust over hodet på den samme måten, hver eneste kveld, uten å si noe. De hadde gjort det i hele høst. De spurte aldri om Max ville være med. De mente vel at han ikke var egnet, altså ikke at han bare var for ung eller for redd, men at han faktisk ikke hadde noe å bidra med der ute i gatene, ute i mørket.

Max skulle til å si mer. Han ville så gjerne fortelle Duno hvordan det hele skulle se ut. Hvordan han arbei-

det som en forsker, lagde hypoteser, lette i bøkene, beviste ting ved hjelp av logiske rekker av argumenter. At Duno i det hele tatt spurte ham om presentasjonen, gjorde ham ivrig. Helt til Duno vendte hodet mot ham og Max oppdaget smilet i ansiktet hans. Det var skjevt, det var bare munnviken på den ene siden som var dratt litt opp. Men det var det samme smilet, det smilet de alle hadde; moren, faren, Iver, når han fortalte om prosjektene sine. Det overbærende smilet man gav til små barn.

«Du får passe på leiligheten så lenge, Max. Jeg stikker nå.»

Duno gikk bort til Max, bøyde seg framover og gav ham en forsiktig klem. Det var bare Duno som hadde fortsatt å klemme ham. Iver gjorde det aldri lenger.

Dunos kinn var varmt, huden litt ru.

«Kan du ta med et par bibliotekbøker for meg?»

«Hva sier du?»

Duno rygget tilbake, som om han ikke riktig hadde oppfattet det Max sa.

«Jeg har noen bøker på rommet. Jeg skulle ha levert dem for lengst.»

Duno gikk framover igjen, la håndflatene mot kinne til Max og holdt dem der. Stirret på ham med de klare, brune øynene sine og sa:

«Jeg tror ikke du skjønner, Max. Biblioteket, det er ikke ...»

«Hva?»

«Det er ikke noe bibliotek lenger, Max.»

Duno sa det sakte, som om han snakket til en som hadde vondt for å forstå.

«Det har blitt ... altså, angrepet, ting er bare veltet

rundt. Det er stengt, det står et par digre bukker foran, vinduene er knust, jeg vet ikke helt ...»

Han burde visst det. Bøker veltet rundt, stoler over ende, vindusglass knust. Han hadde tenkt at det kunne hende, at biblioteket kunne bli slik som supermarkedet, sportsbutikken, kaffebaren: en ruin, en haug av skrot. Men han hadde ikke fått med seg at det faktisk hadde hendt.

«Pass på deg selv, Max. Jeg stikker nå.»

Max hadde hørt det så mange ganger: Pass på deg selv. Og gjorde han kanskje ikke det? Han syklet til skolen, tvers gjennom byen, kom alltid hjem mens det fortsatt var lyst. Han var den eneste i blokka som syklet så langt for å komme seg på skolen. Alle andre han kjente gikk på den store murkolossen rett ved. Men han gikk på den dyre skolen i Vestbyen. Han gikk der gratis. Fordi han var smart. Moren hans hadde rødmet av forlegenhet da brevet hadde kommet. Faren hadde bare nikket og sagt: Jaha, så får du vel begynne der, Max. Og så hadde han gjort det, for et halvt år siden. Lærerne var annerledes der. Å få begynne på skolen i Vestbyen hadde vært som å starte på et helt nytt liv. Det fikk ikke hjelpe at de andre elevene ikke snakket noe særlig med ham. De forstod ikke hvor heldige de var. De forstod i det hele tatt ikke særlig mye, noen av dem, enda det var en skole som kostet en hel stabel med penger for hver eneste én av dem.

Han la presentasjonen sin ned i en mappe. Den var nesten ferdig, helt ned til de røde strekene under konklusjonen. Han skulle si alt han hadde planlagt, skulle si det med et smil, konsentrert, åpen. Han gledet seg. Og han skulle gjøre det foran *henne*, hun med det lyse-

brune håret, hun med blikket som virkelig fulgte med. Ikke at hun kom til å legge merke til ham, ikke på den måten. Men hun kom til å være der, rett foran ham. Og hun kom til å høre alt han sa. Hun, som var helt annerledes.

Det ble så mørkt ute etter at Duno hadde gått. Det ble mørkere og mørkere for hver eneste kveld. Det gjorde alltid det om høsten.

Men denne høsten virket alt enda mørkere.

Det var jo så mye som var annerledes nå. Maten var også annerledes. Familien hans hadde alltid spist skikkelig mat, moren hadde vært stolt av det: Varme stuinger og chiligryster med mørt kjøtt, kaker, stek med skorper av sennep og et lite dryss av krystallisert salt. Sjokoladekake. Brød med ekte smør. Det hadde vært mat for skikkelige mennesker i et skikkelig hjem. Nå var det nesten ikke noe smak på noe lenger, og ikke var det nok, heller. Moren bannet stadig over det, over det lyse, smakløse brødet og så det aller verste: kaffen. Hun sa den smakte revepiss.

Det hadde ikke vært slik for bare et år siden. Fabrikene hadde støyet og vært levende, gatene hadde vrimlet av folk, butikkene hadde vært fulle og restaurantene åpne hver eneste kveld. Max husket da den siste transporten av varer fra fabrikkene gikk ut av byen, hvordan folk hadde stimlet omkring de store trailerne og slått på dem med knyttnevene og forsøkt å stanse dem. Men trailerne hadde kjørt av gårde likevel, og fabrikkene stengte. Det samme gjorde butikkene. De som hadde et sted å flytte til eller kunne få jobb et annet sted, flyttet. Men Max og familien hans dro ingen ste-

der. Brødrene hans begynte å være ute om nettene. De hadde ikke jobb lenger, og kunne sove om dagen uansett. De sa de ville ta byen tilbake. De lærte seg å bruke våpen, trente opp musklene, det var nesten som om de hadde jobb igjen, bare at den var om natta.

Andre folk dro, hver eneste dag. Bussene tok med seg nabofamilie etter nabofamilie, fedre, mødre, unger og bestemødre. De som hadde bil, hadde tauet møbler fast på taket, surret fast sekker med dyner og festet kasser med mat mellom stolbeina. De reiste ofte tidlig om formiddagen, før andre rakk å tigge om å få bli med. Men så var det fritt fram, og boligene til de som hadde reist, ble endevendt. Folk gikk ut av andres leiligheter med hendene fulle av ting, de tok lampeskjærmer, stoler og ytterklær og prøvde ikke engang å skjule det. For bare ett år siden hadde folk ringt politiet for sånt. Men nå var det ingen som gjorde det lenger. For det første ville det ha vært griseflaks hvis telefonen i det hele tatt virket. Og dessuten var jo politifolk like sultne som alle andre, like ivrige etter å holde varmen, desperate etter å skaffe seg ris og kjøtt og såpe og varme jakker. Visste de om et tomt hus, var politiet like gjerne de første til å forsyne seg.

Hjemme hadde det blitt så stille. Faren hadde sunket inn i seg selv og satt ofte på soverommet og fikk ikke med seg verken det ene eller det andre. Moren skysseset Iver og Duno ut med håndflatene hver kveld. Hun bad dem ikke om å være forsiktige, slik hun alltid hadde gjort før. Hver gang hun kom inn fra balkongen etter å ha vinket etter dem, holdt hun hendene for øynene. Hun lot som om hun gned seg i øynene fordi hun var trøtt, men Max visste at det ikke var derfor hun gjorde det.